

روش بدون شبکه محلی پتروو – گالرکین برای شبیهسازی جریانهای آبهای کمعمق در شرایط غیرماندگار

سعید دیمهور^۱، ابوالفضل اکبرپور^۲*، مهدی ملازاده^۳ تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۹/۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۹/۱۶

چکیدہ

اهمیت جریان آب کمعمق در مهندسی آب موجب شده است که معادلات حاکم بر آن با روشهای گوناگونی مورد بررسی قرار گیرد. روشه ای عددی همچون اجزا محدود از جمله این روشها است. این روشها با شبکهبندی دامنه محاسباتی، معادلات دیفرانسیل را در شرایط ساده و پیچیده هندسی حل می کنند. اخیرا محققان برای حل معادلات دیفرانسیل از روشهای بدون شبکه که به شبکهبندی دامنه حل نیاز ندارند، در شرایط ساده و پیچیده هندسی استفاده می کنند. در این تحقیق معادلات دیفرانسیل از روشهای بدون شبکه که به شبکهبندی دامنه حل نیاز ندارند، در شرایط ساده و پیچیده هندسی استفاده می کنند. در این تحقیق معادلات حاکم بر آبهای کم عمق با استفاده از روش بدون شبکه پتروو – گالرکین با تابع تقریب حداقل مربعات متحرک مدل سازی شد. سپس به حل مثال جابجایی در میدان سرعت متغیر پرداخته شد و میزان خطای مدل محاسبه شد و مشخص گردید که مدل از دقت خوبی برخوردار است به طوری که میزان خطای میانگین و خطای میانگین مجذور مربعات به ترتیب ۰/۰۳۲۶ و ۱۵۹۶۲۰ متر بود. سپس جریان عبور آب از روی سرریز سد سیاه بیشه مورد بررسی قرار گرفت و نتایج بدست آمده از مدل با مقادیر اندازه گیری شده مقایسه گردید. که مود. دقت حل معادلات آبهای کمعمق را با روش پتروو – گالرکین میاشد.

واژههای کلیدی: آبهای کمعمق، تابع شکل حداقل جذر مربعات متحرک، روش بدون شبکه پتروو گالرکین

مقدمه

بررسی جریان عبوری از روی سطوح و سازههای هیدرولیکی مختلف، پدیده فیزیکی مورد علاقه بسیاری از دانشمندان و مهندسان میباشد. برای مثال جریانهایی همچون جزر و مد اقیانوسها، موج-های ناشی از وزش باد، موجهای ناشی از شکست سد، سیلابهای رودخانهای و عبور جریاب آب از روی سرریزها نمونههایی از این پدیده فیزیکی میباشند (رحمانی و فرویزی ۱۳۹۲). به طور کلی جریان در کانالهای روباز، توسط معادلات آبهای کمعمق مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. این معادلات، از معادلات سهبعدی تراکمناپذیر نیویر – استوکس⁴ بافرض فشار هیدرواستاتیک، بهدست میآید. نظر به کاربرد و اهمیت فراوان این معادلات در مهندسی آب،

۱ – دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی عمران گرایش مهندسی و مدیریت منابع
 آب، دانشگاه بیرجند

آن ارایه کردند. از جمله این روش ها می توان به اجزا محدود، تفاضلات محدود و حجم محدود اشاره کرد.

این روش ها علی رغم مزایای فراوان دارای محدودیت هایی میباشند که مهم ترین آن ها نیازمند بودن به شبکه بندی دامنه حل است. از جمله مشکلات مرتبط با شبکه بندی دامنه حل می توان به کاهش دقت محاسبات در حین انتقال اطلاعات از مش بندی در مرحله قبلی به مش بندی در مرحله جدید اشاره کرد، چون برای انتقال اطلاعات ناچار به استفاده از توابع میانی است بنابراین دقت محاسبات کاهش می یابد (محتشمی و همکاران ۱۳۹۶). روش تفاضلات محدود بیش تر درحل مسایل دارای دامنه منظم کاربرد دارد و محدود به شبکه های مستطیلی است. از این رو در مسایلی که شرایط مرزی مرتبا تغییر می کند نیازمند است، از این رو در مسایلی که شرایط مرزی مرتبا مسئله امری زمان بر و پیچیده است. به همین دلیل اخیرا استفاده از روش های بدون شبکه گسترش یافته است.

اولینبار جینگولد و موناقان ایده روشهای بدون شبکه را مطرح کردند. آنها برای مدلسازی پدیدههای نجومی از روش

۲- دانشیار دانشکده مهندسی گروه عمران، دانشگاه بیرجند

۳- استادیار دانشکده مهندسی گروه عمران، دانشگاه بیرجند

⁽Email:Akbarpour@Birjand.ac.ir) (* نويسنده مسئول: 4- Navier-Stokes

هیدرودینامیک ذرات هموار (استفاده کردند Gingold and) (Monaghan., 1977). ایده اصلی روش های بدون شبکه تقریبزنی دامنه مسئله با استفاده از گرهها و بدون نیاز به شبکهبندی دامنه حل است.

تاکنون برخی محققان سعی بر حل معادلات آبهای کم عمق با استفاده از روشهای بدون شبکه کردهاند. ژو و همکاران با استفاده از روش بدون شبکه که بر اساس تابع پایه شعاعی^۲ است، معادلات آب-های کم عمق همراه با مرز متحرک^۳ را مدل سازی کردند. آن ها با به کارگیری روش لاگرانژ – اویلر⁴ در فرمول سازی، حرکت مرز آزاد را ردیابی کرده و مسئله را تبدیل به دامنه مستقل از زمان کردند. سپس رودابی مدل را برای محاسبه جریان سیلاب ناشی از فروپاشی سد و رواناب موج در ساحل استفاده نمودند (2004 et al., 2004). اقدام به حل مسایل شکست سد در هندسههای مختلف کردند(2005 با استفاده از روش هیدرودینامیک ذرات هموار ارزانی با استفاده از روش حداقل مربعات گسست^۵ همراه با گرههای ارزانی با استفاده از روش حداقل مربعات گسست^۵ همراه با گرههای (Arzani, به آنالیز معادلات آبهای کم عمق پرداخت , 2006).

دربانی و همکاران با استفاده از روش المان طبیعی² در یک فرمولبندی لاگرانژی اقدام به شبیه سازی معادلات آبهای کمعمق در یک گرادیان قوی کردند(Darbani et al., 2011). رحمانی و افشار از روش حداقل مربعات گسسته برای حل معادلات آبهای کم-عمق در حالت ماندگار استفاده کردند. آن ها برای ساخت دستگاه معادلات، از تابع شکل حداقل مربعات متحرک⁴ استفاده نمودند. سپس نتایچ بدست آمده را با نتایچ تجربی و تحلیلی مقایسه کردند (RahmaniFiroozjaee and Afshar., 2011) معادلات آبهای کم عمق را با استفاده ا زروش بدو نشبکه گالرکین⁴ و تابع شکل حداقل مربعات متحرک حل کردند و نتایچ حاصله را برای حل مسئله شکست سد به کار بردند.

کرمانی و قیاسی با استفاده از روش المان طبیعی و درونیابی سیبسون^{*} معادلات آبهای کمعمق را حل کردند. سپس نتایج حاصله را با نتایج حاصل از روش حجم محدود مقایسه کردند (Kermani ما با نتایج عاصل از روش بدون شبکه. (Addissi., 2016)

- 5- Discrete Least Squares Mesh less6- Natural Element Method
- 7- Moving Least Squares
- 8- Element Free Galerkin
- 9- Sibson interpolation

محلی پتروو – گالرکین به حل معادلات آبهای کمعمق پرداخته شد و سپس برای یک مثال استاندارد مورد آزمون قرار گرفت و در نهایت عبور جریان آب از روی سرریز سد سیاه بیشه در حالت دوبعدی و در شرایط غیرماندگار مدلسازی شد.

مواد و روش ها

تابع تقريب حداقل مربعات متحرك

برای اولین بار نیرولز و همکاران از تابع حداقل مربعات متحرک برای ساخت تابع شکل و گسترش روش المان توسعهای ^{۱۰} استفاده کردند (Nayroles et al., 1992). ایجاد پیوستگی در کل دامنه مسئله برای درونیابی تابع میدان و همچنین تقریبسازی با هر مرتبه دلخواه از سازگاری از مهمترین ویژگیهای این تابع تقریب است متحرک موجب شد محققان به صورت گسترده از آن برای تولید توابع شکل استفاده کنند. به طوری که بلچکو و همکاران در روش بدون شبکه گالرکینو آتلوری و ژو در روش بدون شبکه پتروو – گالرکین ^{۱۱} از تابع حداقل مربعات متحرک برای تولید تابع شکل در روش های بدون شبکه خود استفاده کردند . (Atluri and Zhu.

 Ω اگر U(X) یک تابع تغییرات میدانی در دامنه مورد بررسی Ω باشد، تقریبU(X) در نقطه X با $U^h(X)$ نشان داده می شود. تقریب حداقل مربعات متحرک تابع متغیر میدان را به فرم رابطه ۱ معرفی میکند (Belytschko et al., 1994) :

$$U^{h}(X) = \sum_{j}^{m} p_{j}(X)a_{j}(X) = P^{T}(X)a(X)$$
(1)

که در آنm تعداد تک جملهای های تشکیل دهنده (P(X) و a(X) بردار ضرایب P(X) است که به صورت رابطه ۲ تعریف می شود:

$$a^{T}(X) = \{a_{1}(X)a_{2}(X) \dots a_{m}(X)\}$$
(Y)

یک بردار توابع پایه از مرتبه p است که در فضای یک P(X) بعدی و دوبعدی به صورت رابطه ۳ و ۴ می باشد. $P^{T}(X) = \{1 \ xx^{2} \ ... \ x^{p}\}$

$$P^{T}(X,Y) = \{1 \ xyx^{2}xyy^{2} \dots y^{p}\}$$
 (*)

به طور کلی بردار p بر اساس مثلث خیام پاسکال ساخته می شود. برای تعیین ضرایب مجهول (a(X تابع وزندار (J(X کـه در رابطه ۵ نشان داده شده مینیمم می شود (Liu and Gu., 2005) :

¹⁻ Smoothed Particle Hydrodynamics

²⁻ Radial base function

³⁻ Moving Boundary

⁴⁻ Lagrangian-Eulerian scheme

¹⁰⁻ fDiffuse element method

¹¹⁻ Meshless local Petrov-Galerkin

$$J(X) = \sum_{I}^{n} W(X - X_{I}) [P^{T}(X_{I})a(X) - U_{I}]^{2}$$
(δ)

$$W(X - X_I) = W_I(X)$$

در رابطه ۵ $W_I(X)$ تابع وزن ⁽ مربوط به نقطـه گرهـی *I* و مقـدار

داخل کروشه اختلاف بین مقدار تخمین زده شده در نقطه *ا* و مقدار داده شده در همان نقطه میباشند. *n* نیز تعداد نقاط در دامنه حمایتی میباشد (Liu and Gu., 2005).

به منظور مینیمم کردن تابع
$$J(X)$$
 رابطه ۲ بررسی می شود.
 $\frac{\partial J}{\partial a} = 0$
(۷)

که در نهایت رابطه ۸ بدست می اید.
$$a(X) = A^{-1}(X)B(X)U_s \tag{A}$$

در رابطـــه (۸)، (A(X) ، (X) *B*وU_s ابصـــورت روابـــط ۹، ۱۰ و ۱۱تعریف میشوند.

$$A(X) = \sum_{I}^{n} W(X_{I}) p(X_{I}) P^{T}(X_{I})$$
(A)

$$B(X) = [W_1 p(x_1) W_2 p(x_2) \dots W_n p(x_n)]$$
(1.)

$$U_{s} = [U_{1}U_{2} \dots U_{n}]^{T}$$
(1)

با جای گذاری رابطه ۸ در رابطه ۱ تقریب حداقل مربعات متحرک به صورت روابط ۱۲ و ۱۳ ارایه می گردد:

$$U^{h}(X) = \sum_{I}^{n} \sum_{j}^{m} P_{j}(X) (A^{-1}(X)B(X))_{jI} U_{I}$$
(11)

$$U^{h}(X) = \sum_{I} \phi_{I}(X) U_{I} \tag{11}$$

که در آن (U^h(X) تقریب تابع (A), تابع شکل و U_I پارامتر گرهی میباشد. به عبارتی دیگر تابع شکل بهصورت رابطـه ۱۴ بیـان میگردد:

$$\phi_{I}(X) = \sum_{j}^{m} p_{j}(X) (A^{-1}(X)B(X))_{jI} = P^{T}A^{-1}B_{I}$$
(۱۴) مشتق جزیی تابع شکل به صورت رابطه ۱۵ بیان می شود:

$$\phi_{I,x}(X) = \sum_{j}^{m} \left\{ p_{j,x}(X) \left(A^{-1}(X) B(X) \right)_{jI} + p_{j}(X) \left(A^{-1}(X)_{,x} B(X) + A^{-1}(X) B(X)_{,x} \right)_{jI} \right\}$$
(\dd)

در این پژوهش تعداد توابع پایه بکار رفته در بردار (X)، شش (m=6) و از مرتبه دو (p=2) می،اشد. همچنین تعداد گرههای موجود در دامنه حمایتی (n) به نحوه توزیع گرهها و تعداد توابع پایه بستگی دارد و باید شرط وجود معکوس ماتریس (X) در رابطه ۸ را ارضا نماید. به همین دلیل باید تعداد این گرهها از تعداد توابع پایه خیلی بیشتر باشد $(m \gg m)$. باید توجه داشت نظریهای برای تعیین دقیق n وجود ندارد و باید از طریق آزمونهای عددی بدست آید

.Gu., 2005)

تابع وزن

تابع وزن که نقش مهمی در عمل تقریبسازی تابع شکل دارد دارای چهار ویژگی زیر است (Liu., 2002).

مقدار تابع وزن در داخل دامنه حمایتی مثبت است.

مقدار تابع وزن در خارج دامنه حمایتی صفر است.

مقدار تابع وزن به صورت یکنواخت نسبت به نقطه دلخواه، کاهش مییابد.

این تابع به میزان مناسبی روی مرزها نرم عمل میکند.

تابع وزن به صورتهای گوناگونی از جمله تابع گوسی و اسپیلاین وجود دارد که در این پژوهش از تابع اسپیلاین بهعنوان تـابع وزن بـه صورت رابطه ۱۶ استفاده شده است:

$$W_{i}(X) = \begin{cases} \frac{2}{3} - 4\overline{r_{i}^{2}} + 4\overline{r_{i}^{3}}\overline{r_{i}} \le 0.5 \\ \frac{4}{3} - 4\overline{r_{i}} + 4\overline{r_{i}^{2}} - \frac{4}{3}\overline{r_{i}^{3}} & 0.5 < \overline{r_{i}} \le 1 \\ 0 & \overline{r_{i}} > 1 \end{cases}$$
(18)

$$\overline{r_i} = \frac{d_i}{r_w} = \frac{|x - x_i|}{r_w} \tag{1V}$$

در رابطه ۱۷ m_w معاع تاثیر نقطه گرهی x_i میباشد. برای هر نقطه، r_w باید به گونهای تعیین شود که تعداد وزن های غیرصفر، بزرگتر از تعداد تک تک جملات موجود در چندجملهای باشند (n > m).

روش عددی بدون شبکه محلی پتروو - گالرکین

این روش برای اولین بار توسط اتلوری و ژو ارایه شد Atluri) and Zhu., 2000). این روش در هیچ از یک مراحل تحلیل اعم از تقریب متغیر میدان و انتگرال گیری عددی معادلات نیاز به شبکهبندی دامنه مسئله ندارد. این روش با استفاده از فرم ضعیف محلی معادلات را حل میکند. تابع تقریب به کار رفته در این روش حداقل مربعات متحرک است و به منظور حل معادلات انتگرالی از روش انتگرال-گیری گوسی^۲ استفاده شد.

فرمولبندی روش بدون شبکه محلی پتروو - گالرکین:

برای یک مساله مکانیک جامدات دوبعدی با دامنه Ω محدود بـه مرز ۲ معادله تعادل و شرایط مـرزی بـهصـورت روابـط ۱۸، ۱۹ و ۲۰ نوشته میشود.

$$\sigma_{ij,j} + b_i = 0$$
 معادله تعادل (۱۸)

²⁻ Gaussian integration

$$B = \begin{bmatrix} \frac{\partial \phi_1}{\partial x} & 0 & \frac{\partial \phi_n}{\partial x} & 0\\ 0 & \frac{\partial \phi_1}{\partial y} & \cdots & 0 & \frac{\partial \phi_n}{\partial y}\\ \frac{\partial \phi_1}{\partial y} & \frac{\partial \phi_1}{\partial y} & \frac{\partial \phi_n}{\partial y} & \frac{\partial \phi_n}{\partial y} \end{bmatrix}$$
(Y •)

گسستهسازی معادلات آبهای کمعمق با روش بـدون شـبکه محلي پتروو - گالرکين

معادله آبهای کمعمق یک معادله دیفرانسیل هذلولی است که با انتگرال گیری از معادلات سهبعدی ناویر استوکس و با فرضهای جریان تراکمناپذیر با توزیع فشار هیدرواستاتیک و توزیع یکنواخت سرعت در عمق بدست می آید. که عبارت است از (رابطه ۳۱). $\frac{\partial h}{\partial t} + \frac{\partial (hu)}{\partial t} + \frac{\partial (hv)}{\partial t} = 0$ ۳۱)

$$\frac{\partial(hu)}{\partial t} + \frac{\partial(hu^2 + g^{h^2}/2}{\partial x} + \frac{\partial(huv)}{\partial y} - gh(s_{0x} - s_{fx}) = 0$$

$$\frac{\partial(hv)}{\partial t} + \frac{\partial(hv^2 + g^{h^2}/2}{\partial x} + \frac{\partial(huv)}{\partial y} - gh(s_{0y} - s_{fy}) = 0$$

در رابطه ۳۱، h عمق جریان، u و v سرعت متوسط عمقی به ترتيب در راستاى x و y، g شتاب ثقل، s_{0x} شيب بستر، s_{fx} شيب خط انرژی است. در عمل، معمولا، شیب خط انرژی براساس ضریب زبری مانینگ بهصورت روابط ۳۲ و ۳۳ بهدست می آید.

$$s_{fx} = \frac{n^2 u \sqrt{u^2 + v^2}}{h^{4/3}}$$
(٣٢)

$$s_{fy} = \frac{n^2 v \sqrt{u^2 + v^2}}{h^{4/3}} \tag{(37)}$$

که در آن n ضریب مانینگ می باشد. با صرف نظر از شیب خط انرژی معادلات آبهای کمعمق به فرم ماتریسی رابطه ۳۴ بدست ميآيد: $II \pm AII \pm BII =$ сп

$$U_t + AU_{,x} + BU_{,y} = SU \tag{(44)}$$

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 \\ -u^2 + gh & 2u & 0 \\ -uv & v & u \end{bmatrix}$$
(YD)

$$B = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ -uv & v & u \\ -v^2 + gh & 0 & 2v \end{bmatrix}$$
(79)

$$S = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 \\ gs_{0x} & 0 & 0 \\ gs_{0y} & 0 & 0 \end{bmatrix}$$
(7Y)

معادله ۳۴ با استفاه از روش ضمنی به صورت رابطه ۳۸ گسسته-

$$=ar{u}$$
 ج $\Gamma_{\!u}$ (۱۹) شرط مرزی اساسی روی (۱۹)

и

(

$$\sigma.\,n=\overline{t}$$
 Γ_{t} روی طبیعی روی (۲۰) شرط مرزی طبیعی رو

با استفاده از روش بدون شبکه محلی پتروو - گالرکین شکل ضعیف معادله ۱۸ روی دامنه محلی (دامنه تربیع) کرو اگره ام به صورت رابطه ۲۱ نوشته می شود.

$$\int_{\Omega_q} (\sigma_{ij,j} + b_i) W_I d\Omega = 0 \tag{(Y)}$$

با استفاده از انتگرال گیری جز به جز و قضیه دیورژانس رابطه ۲۱ را می توان به فرم رابطه ۲۲ ساده کرد. $\int W_{1}\sigma_{11} d\Omega = \int W_{1}\sigma_{11} n_{1}d\Gamma - \int W_{1}\sigma_{11} d\Omega$ (22)

$$\int_{\Omega_q}^{W_IO_{ij}} dx = \int_{\Gamma_q}^{W_IO_{ij}} dx = \int_{\Omega_q}^{W_IO_{ij}} dx$$
(11)
approximately as a set of the set of the

است.
$$\sigma_{ij}n_j = t_i$$
 (۲۳)

ſ

مىشود.

$$\int_{\Omega_{q}} W_{I,j} \sigma_{ij} \, d\Omega - \int_{\Gamma_{q_{u}}} W_{I} t_{i} \, d\Gamma - \int_{\Gamma_{q_{i}}} W_{I} t_{i} \, d\Gamma$$

$$= \int_{\Gamma_{q_{t}}} \overline{t_{i}} W_{I} \, d\Gamma + \int_{\Omega_{q}} W_{I} b_{i} \, d\Omega$$
(Yf)

در رابطه ۲۴
 $\Gamma_{q_{t}}$ و $\Gamma_{q_{t}}$ به ترتیب معرف مرز داخلی دامنه در رابطه ۲۴ تربيع، مرز طبيعي و مرز اساسي هستند. از آنجايي كه در اين روش تابع وزن به نحوى انتخاب مىشود كه مقدار آن روى مرز داخلى دامنه تربيع صفر باشد، پس مقدار جمله سوم سمت چپ رابط ه ۲۴ صفر است. در نهایت معادلات خطی گسستهسازی شده بـرای گـره *ا*ام در فرم ماتریسی به صورت رابطه ۲۵ است.

$$K_I u = F_I \tag{Y\Delta}$$

$$K_{I} = \int_{\Omega_{q}} V_{I}^{T} DB d\Omega - \int_{\Gamma_{qu}} W_{I}^{T} n DB d\Gamma$$
(YF)

$$F_{I} = \int_{\Omega_{q}} W_{I}^{T} b d\Omega + \int_{\Gamma_{qt}} W_{I}^{T} t d\Gamma$$
(YY)

در روابط ۲۵ و ۲۶، W ماتریس وزن کلی و V مشتق آن است.

$$W_I = \begin{bmatrix} W_1 & 0 & \cdots & W_n & 0 \\ 0 & W1 & \cdots & 0 & Wn \end{bmatrix}$$
(۲۸)

$$V_{I} = \begin{bmatrix} W_{1,x} & 0 & W_{n,x} & 0\\ 0 & W_{1,y} & \cdots & 0 & W_{n,y} \\ W_{1,y} & W_{1,x} & W_{n,y} & W_{n,x} \end{bmatrix}$$
(Y9)

1- Quadrature domain

$$\frac{U_{n+1} - U_n}{\Delta t} + AU_{,x}^{n+1} + BU_{,y}^{n+1} = SU^{n+1}$$
(۳۸)
که در رابطه ۲۸ سرت ا
معادله ۳۸ پس از بازنویسی به فرم رابطه ۳۹ تبدیل می شود.
(I - S \Delta t) U^{n+1} + A \Delta t U_{,x}^{n+1} + BU_{,y}^{n+1} = U^n (۳۹)
که I نمایانگر ماتریس واحد می باشد.
شرط مرزی دریشله (روی (Γ_1) به صورت رابطه ۴۰ است.

$$U^{n+1} - \overline{U} = 0 \tag{(.4)}$$

در صورت وزن دار کردن رابطه ۳۹ و انتگرالگیری بر روی دامنه Ω معادله آبهای کم عمق به فرم ماتریسی رابطه ۴۱ در میآید. $KU^{n+1} = FU^n$ (۴۱)

$$K = \int_{\Omega} I w_i \phi_i d\Omega - \int_{\Omega} S \Delta t w_i \phi_i d\Omega + \int_{\Omega} A \Delta t w_i \phi_{i,x} d \qquad (\Upsilon)$$
$$+ \int B \Delta t w_i \phi_{i,y} d\Omega + \alpha \int w_i \phi_i d\Gamma$$

$$F = \int_{\Omega} w_i \phi_i d\Omega + \alpha \int_{\Gamma_1}^{J_{\Omega}} w_i \overline{U} d\Gamma$$
(47)

با توجه به این که تابع شکل حداقل مربعات متحرک شرایط تابع دلتای کرونکر را ارضا نمی کند به همین دلیل به منظور اعمال شرط مرزی دریشله از روش جریمه هاستفاده شده است، که α نیز ضریب جریمه می باشد.

حل معادله جابجایی در میدان سرعت متغیر

معادله جابجایی در میدان سرعت متغیر یک معادله دیفرانسیل هذلولی است که جابهجایی یک کمیت اسکالر را در میدان سرعت نشان میدهد که معادله آن به صورت معادله ۴۴ میباشد:

$$yu_{,x} - xu_{,y} = 0 \tag{(ff)}$$

در معادله ۲۴،
$$A=x$$
 ، $A=y$ و U=u میباشد.
حوزه فیزیکی معادله به صورت رابطه ۴۵ است.
(۴۵) $\Omega(x,y) = \begin{cases} -1 \le x \le 1 \\ 0 \le y \le 1 \end{cases}$
شرابط مرزی مسئله به شرح زیر است (رابطه ۴۶).

$$\begin{array}{ccccc} u(-1,y) = 0 & 0 \leq y \leq 1 & (\texttt{fF}) \\ u(x,1) = 0 & 0 \leq x \leq 1 & (\texttt{fF}) \\ u(x,0) = 0 & -0.35 \leq x \leq 0 \\ u(x,0) = 0 & -0.1 \leq x \leq -0.65 \\ u(x,0) = 1 & -0.65 \leq x \leq -0.35 \\ -0.65 \leq x \leq -0.35 \\ \text{equption on the served of th$$

جدول۱- محاسبه خطای میانگین، میانگین مطلق و جذر میانگین مربعات

-•/•٣٢۶	میانگین خطا (متر)	
۰/۰۶۵۵	میانگین خطای مطلق (متر)	
·/1087V	جذر میانگین مربعات خطا(متر)	

میدهد در این شکل $\Delta x = \Delta y = 0.05$ فرض شده است. همچنین مقدار ضریب جریمه برای اعمال شرایط مرزی $0 = x = \alpha$ در نظر گرفته شد.اشکال ۲ و ۳ نیز حل دقیق معادله و حل آن با روش بدون شبکه پتروف گالرکین را نشان میدهد. نمودار ۳ جایجایی یک کمیت اسکالر را در میدان سرعت $\{y, -x\}$ نشان میدهد. همان طور که اشاره شد میدان سرعت در بازه 1 $\geq x \geq 1 - e$ 1 $\geq y \geq 0$ متغیر میباشد. در حل دقیق مقدار این کمیت در نقاط واقع بر روی نمودار برابر یک و در سایر نقاط صفر است. این موضوع در شکل ۳ که مربوط به حل عددی روش پتروف گالرکین است نیز با دقت نسبتا خوبی نشان داده شده است.

معیارهای خطاسنجی

در این قسمت از معادلات زیر به عنوان معیارهای خطاسنجی و تعیین کارآیی مدل ستفاده شد. میانگین خطا، میانگین خطای مطلق و جذر میانگین مربعات خطا. واحد معیارها بر اساس واحد مقادیر وارد شده درآنهاست. روابط ۴۸، ۴۹ و ۵۰ نحوه محاسبه این معیارها را نشان میدهند.

$$ME = \frac{\sum_{i=1}^{n} (u_0 - u_s)}{(\$ \land)}$$

$$MAE = \frac{\sum_{i=1}^{n} |u_0 - u_s|}{n}$$
 (49)

$$RMSE = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n} (u_0 - u_s)^2}{n}} \tag{(\Delta \cdot)}$$

که در آن u_0 و u_s به ترتیب مقدار محاسبه شده از حل دقیق و مقدار عددی محاسبه شده توسط مدل برای هر نقطه است. جـدول ۱ مقادیر خطاهای محاسبه شده برای این مسئله را نشان مـیدهـد. با توجه به مقادیر خطاهای محاسبه شده در جدول ۱ مشخص شد مـدل از دقت و کارایی مناسبی بـرای حـل معادلات دیفرانسیل هـذلولی برخوردار است.

مدلسازی عبور جریان آب از روی سرریز سد سیاهبیشه

سرریز سد سیاه بیشه یک سرریز اوجی است. پلان منطقه و هندسه سرریز در شکلهای ۲ و ۳ نشان داده شده است همچنین جدول ۲ شامل مقادیر سرعت و ارتفاع اندازهگیری شده در نقاط (RahmaniFiroozjaee and Afshar., مختلف جریان آب می باشد (2011. هدف اندازه گیری سرعت و تراز سطح آب در طول مسیر است.

شکل ٤- پلان سرريز سد سياه بيشه (RahmaniFiroozjaee and Afshar., 2011)

شكل ٥- هندسه سرريز سد سياه بيشهه(RahmaniFiroozjaee and Afshar., 2011)

محل				اند قریباردا	مشخصات		.1 7	
دست چپ	مرکز	دست راست	عمق از سطح آب	اندازه فيرىها	فاصله	ارتفاع	مقطع	دبی
۵/۷	۵/۷	۵/۷۱		عمق أب				
۰/۴۵	•/8٣	۰/٨۶	٠/٢		•	۲۴۰۲/۵	А	٩٢
•/٣٣	•/8٣	•/٨٢	٠/٨	سرعت				
0/84	۵/۶۵	۵/۶۴		عمق أب				
٠/٧٨	٠/٨١	۰/٩۶	٠/٢		Υ/۵	26.2/0	В	٩٢
•/8٣	٠/۵٩	۰/۲۱	٠/٨	سرعت				
۱/۲۵	١/٢	٨٢/١		عمق أب				
۴/۸۲	۴/۸۵	۴/۸۲	•/۶	سرعت	۱۵	26.8/0	С	٩٢
•/۶٨	۰/۶	• /٧٢		عمق آب				
۷/۵۸	Y/YY	۲/۶۱	<i>+\۶</i>	سرعت	٢۵	८८१६५/६४	D	٩٢

جدول ۲- عمق آب و سرعت اندازه گیری شده در طول مسیر

حل مسئله با توزيع گرهای منظم

در این حالت دامنه مسئله یک مستطیل به ابعاد ۲۰ × ۲۵ با توزیع منظم گرهها مطابق شکل ۶ در نظر گرفته شد. به طوری که فاصله

گرهها در راستای x و y برابر یک متر $(\Delta x = \Delta y = 1m)$ و تعداد گرهها برابر ۵۴۶ است.همچنین $\Delta t = 5 s$ در نظر گرفته شد. ضریب جریمه $\alpha = 10^6$ می باشد.

شکلهای ۷ تا ۱۲ شامل نمودارهای سرعت و تراز سطح آب بـا روش بدون شبکه پترو – گالرکین در حالـت توزیـع مـنظم گـرهای و مقایسه آنها با مقادیر داده شده در جدول ۲ اسـت. جـدول ۳ شـامل

مقادیر بدست آمده از مدل در هر مقطع و مقایسه آن با مقادیر اندازه گیری شده است. همان طور که انتظار می رفت در حالت دامنه مستطیلی با توزیع منظم گرهای مقادیر سرعت و ارتفاع در هر سه نزدیکتر است.

مقطع $0 = g \in M$ و y = 10 m و y = 20 m تقریبا با هم برابـر شـد. جوابـها در مقطع میانی یعنی y = 10 m به مقادیر اندازهگیری شده

گرەاى	منظم	توزيع	مختلف در	مقاطع	مدل در	أمده از	بدست أ	- مقادير	جدول۳-
-------	------	-------	----------	-------	--------	---------	--------	----------	--------

ىت چپ	دى	مرکز		دست راست مرکز			فاصله (متر)	•häo
Measurement	MLPG	Measurement	MLPG	Measurement	MLPG		فاحسه (منز)	معطى
۵/۲	۵/۲	۵/۲	۵/۷	۵/۲۱	۵/۷	تراز سطح آب (m)		
٠/٣٩	•/87	• /۶٣	۰/۶۳	۰/٨۶۵	۰/۶۳	سرعت (m/s)	•	А
۵/۶۴	۵/۶۴۲	۵/۶۵	0/847	۵/۶۴	۵/۶۴	تراز سطح آب (m)		D
۰/۷۰۵	•/እ۴١	• /Y	•/እ۴٢	۰/۸۳۵	۰/۸۴	سرعت (m/s)	۷/۵	В
۵/۲۵	۵/۱۵۳	۵/۲	۵/۱۵۳	۵/۲۸	۵/۱۵۳	تراز سطح آب (m)		G
۴/۸۲	۲/۳۴	۴/۸۵	۲/۳۴۷	۴/۸۲	۲/۳۴۳۳	سرعت (m/s)	۱۵	C
r/8v	2/212	۲/۵۹	2/222	۲/۲۱	۲/۵۷۵	تراز سطح آب (m)	~	D
γ/δγ	٧/٨٨٨	Y/YY	٧/٨٣	٧/٦١	٧/٨٣۵	سرعت (m/s)	٢۵	D

شکل ۸- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=10 m در توزیع منظم گرهای

شکل ۱۰ - نمودار سرعت آب در مقطع y=0 m در توزیع منظم گرهای

شکل ۱۲- نمودار سرعت آب در مقطع y=20 m در توزیع منظم گرهای

شکل ۷- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=0 m در توزیع منظم گرهای

شکل ۹- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=20 mدر توزیع منظم گرهای

شکل ۱۱- نمودار سرعت آب در مقطع y=10 m در توزیع منظم گرهای

نتایج توزیع گرهای منظم تعیین مقادیر شاخصهای خطاسنجی

در این بخش مقادیر میانگین خطا، میانگین خطای مطلق و جذر میانگین مربعات خطابا استفاده از روابط۴۸، ۴۹ و ۵۰ محاسبه گردید. جدول ۳ شامل این مقادیر میباشد. همان طور که در جدول ۴ مشخص است خطا در دو حالت، با احتساب مقطع واقع در نقطه

سرریز و بدون احتساب آن محاسبه شده است. مقادیر خطا بدون در نظر گرفتن نقطه سرریز کاهش قابل توجهی یافته است و ایـن بـدین دلیل است که در پای سرریز توزیع واقعی فشار هیـدرودینامیک اسـت حـال آنکـه در معـادلات آبهـای کـمعمـق فـرض توزیـع فشـار هیدرواستاتیک است و این مسئله عامل ایجاد خطـا روی تـاج سـرریز بهخصوص در مورد مقادیر سرعت است.

گرەاي	منظم	توزيع	خطا در	– محاسبه	جدول٤
-------	------	-------	--------	----------	-------

بدون لحاظ نقطه سرريز		با لحاظ نقطه سرريز		
سرعت	تراز سطح أب	سرعت	تراز سطح أب	
-•/•٩ λ	•/٢٨٨	•/۵۴۸۲	•/•۴۴٣	میانگین خطا (متر)
•/۱۵•۱	•/•٢٩٣	•/\٣۴٢	•/•445	میانگین خطای مطلق (متر)
•/•۶•٩	۰/۰ <i>۱</i> ۸۴	•/3818	۰/۰۱۹۶	میانگین جذر مربعات خطا (متر)

حل مسئله با توزيع گرهای نامنظم

دامنه مسئله در این حالت به صورت شکل ۱۳ با توزیع گرهای نامنظم (با فواصل گرهای متفاوت) می باشد. تعداد گرهها برابر ۶۵۷ است.

همچنین $\Delta t = 4$ در نظر گرفته شد. اشکال ۱۴ تا ۱۹ شامل نمودارهای سرعت و تراز سطح آب با روش بدون شبکه پتروو-گالرکین در حالت توزیع نامنظم گرهای و مقایسه آنها با مقادیر داده شده در جدول ۲ میباشد. جدول ۵ شامل مقادیر بدست آمده از مدل در هر مقطع در حالت توزیع نامنظم گرهای و مقایسه آن با مقادیر اندازه گیری شده است.همان طور که در شکلهای ۱۴ تا ۱۹ نمایش داده شد در این حالت مقادیر سرعت و تراز سطح آب در هر مقطع با داده شد در این حالت مقادیر سرعت و تراز سطح آب در هر مقطع با کم عمق توزیع فشار هیدرواستاتیک فرض میشود. حال آن که در قسمت سرریز توزیع واقعی فشار هیدرودینامیک است و این مسئله

موجب ایجاد خطا در محل سرریز می شود. ولی همان طور که از نمودارهای فوق مشخص است در سایر نقاط مدل از دقت مناسبی برخوردار است. همچنین لازم به ذکر است در این پژوهش از اصطکاک انرژی صرفنظر شده است. که این امر مقداری خطا در محاسبات ایجاد می کند ولی به طور کلی مدل از توانایی مناسبی برای حل مسئله عبور آب از روی سرریز برخودار است.

نتایج توزیع گرهای نامنظم تعیین مقادیر شاخصهای خطاسنجی

در این بخش مجددا مقادیر میانگین خطا، میانگین خطای مطلق و جذر میانگین مربعات خطا با استفاده از روابط ۴۸، ۴۹ و ۵۰ در دوحالت، با لحاظ مقطع واقع بر سرریز و بدون لحاظ آن محاسبه

شد. جدول ۶ شامل مقادیر خطا میباشد، و مجددا شاهدکاهش خطا در حالت دوم هستیم.

جناول - شانا از شان از شان در شان در شان در شان در سان در توریخ کاشکام کرداری									
چپ (متر)	دست .	دست راست (متر) مرکز (متر)		مرکز (متر)			فاصله (متد)	*böa	
Measurement	MLPG	Measurement	MLPG	Measurement	MLPG		<u>ع علمه</u> (شر)	2	
۵/۲	۵/۲	۵/۷	۵/۷	۵/۲۱	۵/۲۱	تراز سطح آب (m)		•	
٠/٣٩	۰/۶۳	•/8٣	۰/۶۳	۰/٨۶۵	•/እ۶۵	سرعت (m/s)	•	А	
۵/۶۴	۵/۵۳۸	۵/۶۵	۵/۵۴۲	۵/۶۴	۵/۵۸۶	تراز سطح آب (m)	N/N	р	
۰/۲۰۵	1/498	•/Y	١/۵۴٨	۰/۸۳۵	1/•1462	سرعت (m/s)	ν/ω	В	
۵/۲۵	۵/۱۱	۵/۲	۵/۲۰۲۷	۵/۲۸	۵/۲۵۲	تراز سطح آب (m)	1.0	C	
۴/۸۲	۴/۲۱۸۵	۴/۸۵	٣/۴٠٣٢	۴/۸۲	2/2853	سرعت (m/s)	٢۵	C	
۲/۶۷	۲/۴	۲/۵۹	۲/۳۸	۲/۷۱	۲/۳۸۸	تراز سطح آب (m)	23	D	
Y/2Y	V/877	٧/٧٧	۲/۲۶ λ	۲/۶۱	Y/۶۰۶Y	سرعت (m/s) سرعت	۱۵	D	

جدول٥- مقادیر بدست آمده از مدل در مقاطع مختلف در توزیع نامنظم گرهای

شکل ۱۵- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=10 m در توزیع نامنظم گرهای

شکل ۱۷- نمودار سرعت آب در مقطع y=0 m در توزیع نامنظم گرهای

شکل ۱٤- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=0 m در توزیع نامنظم گره-ای

شکل ۱٦- نمودار تراز سطح آب در مقطع y=20 m در توزیع نامنظم

	جدول٦- محاسبه خطا در توزیع نامنظم گردای								
ه سرريز	بدون لحاظ نقط								
سرعت	تراز سطح أب	سرعت	تراز سطح أب						
۰/۱۷۳	۰/۰۸۹۶	-•/١۶٩٠١	•/1•٣۴۴	میانگین خطا (متر)					
•/\&\&	۰/۰۸۹۶	•/۵۳۳۷	•/١•٣٨٩	میانگینخطای مطلق (متر)					
•/١•١	•/•۴١١۴	•/7۶۴٨	•/•۴٣•٨	میانگین جذر مربعات خطا (متر)					

کنگره ملی مهندسی عمران، دانشکده مهندسی شهید نیکبخت، ۱۷ و ۱۸ اردیبهشت. زاهدان

محتشمی،ع.، اکبرپور،ا.، ملازاده،م. ۱۳۹۶. مدلسازی جریان آب زیرزمینی در آبخوان آزاد در حالت ماندگار به روش بدون شبکه محلی پتروو – گالرکین. مجله مهندسی مکانیک مدرس، اردیبهشت ۹۶. ۱۷. ۲: ۳۹۳–۴۰۳

- Atluri,S.N and Zhu,T.L. 2000. The meshless local Petrov–Galerkin (MLPG) approach for solving problems in elasto-statics, Computational mechanics. 25: 169-179.
- Belytschko, T., Lu, Y.Y., Gu, L. 1994. Elements free galerkin methods, International journal for numerical methods in engineering. 30. 2: 229-256.
- Darbani,M., Ouahsine,A., Villon,P., Naceur,H., Smaoui,H. 2011. Meshless method for shallow water equations with free surface flow. Applied mathematics and computation.217: 5113-5124.
- Gingold,R.A and Monaghan,J.J. 1977. Smoothed particle hydrodynamics:Theory and applications to non-spherical stars, Monthly notices of the royal astronomical Society. 181: 375–389.
- Liu,G. 2002. Mesh free methods: Moving beyond the finite element method, Boca raton: CRC press.
- Liu,G., Gu,Y.T. 2005. An introduction to meshfree methods and their programming, Published by springer, P.O.BOX17, 3300 AA dordrecht, the netherland.
- Nayroles, N., Touzot, G., Villon, P.1992. generalizing the finite element method: Diffuse approximation and diffuse elements, computational mechanics. 10. 5: 307-318.
- RahmaniFiroozjaee, A and Afshar, M.H. 2011. Discrete least squares meshless (DLSM) method for simulation of steady state shallow water flows, scientiaIranica. 18: 835-845.
- Rodriguez-Paz, M., Bonet, J. 2005. A corrected smooth particle hydrodynamics formulation of the shallow-water equations. *Computers and structures*. 83. 1396-1410.
- Zhou, X., Hon, Y.C and Cheung, K.F. 2004. A grid-free,

نتيجهگيرى

به دلیل اهمیت معادلات آبهای کمعمق در مهندسی آب، مدلسازی عددی این معادلات امری ضروری است. در این پژوهش معادلات آبهای کمعمق با استفاده از روش بدون شبکه پترووگالرکین به همراه تابع شکل حداقل مربعات متحرک و تابع وزن اسپیلاین در نرمافزار متلب مدل شد. این روش علاوه بر حذف مشکلات مرتبط با شبکهبندی دامنه مسئله، از توانایی خوبی برای حل مسائلی با هندسه نامنظم برخوردار است.

در این تحقیق پس از مدلسازی معادلات آبهای کمعمق ابتدا به حل مثال جابجایی در میدان سرعت متغیر پرداخته شد و دقت مدل با محاسبه معیارهای خطاسنجی مورد بررسی قرار گرفت که میزان میانگین خطا، میانگین خطای مطلق و میانگین خطای جـ ذر مربعـات به ترتیب برابر ۰/۰۳۲۶–، ۰/۰۶۵۵ و ۰/۱۵۶۲۷ متر بود.که این امر نشان از دقت و کارایی مدل است. سپس مسئله عبور آب از روی سرریز سد سیاهبیشه با استفاده از مدل در دو حالت با توزیع گرهای منظم و توزیع گرهای نامنظم حل شد. در حالت منظم نمودار سرعت و تراز سطح آب در مقاطع عرضی مختلف مشابه بود ولی در حالت نامنظم نمودار سرعت و تراز سطح آب به یک شکل نبود، و مقادیر بدست آمده از مدل در مقاطع عرضی مختلف متفاوت بود. سیس نتایج بدست آمده از مدل با مقادیریکه به صورت عملی اندازه گیری شده بود مقایسه شد. در نهایت نیز خطای محاسباتی مسئله محاسبه گردید و مشخص شد بجز نقطه سرریز که به دلیل فرض فشار هیدرواستاتیک در معادلات آبهای کمعمق مقداری خطا ایجاد می شود در سایر نقاط مدل از دقت بسیارخوبی برخوردار است.

منابع

- ارزانی،ح. ۱۳۸۵. حل معادلات آبهای کمعمق به روش بدون شبکه. رساله دکتری، دانشکده مهندسی عمران، دانشگاه علم و صنعت، تهران
- رحمانی فیروزجائی،ع.، فرویزی،ف. ۱۳۹۲. حل عـددی معـادلات آب-های کمعمق با استفاده از روش بدون شبکه گـالرکین. هفتمـین

natural element mesh-free numerical method in solving shallow water equations, European journal of environmental and civil engineering. 21: 753-767.

Nonlinear shallow-water model with moving boundary. *Journal of engineering analysis with boundary elements.* 28: 967-973.

Zounemat-Kermani, M and Ghiasi-Tarzi, O. 2016. Using

Meshless Local Petrov-Galerkin (MLPG) Method for Simulation of Transient State Shallow Water Flows

S.Deymevar¹, **A.Akbarpour^{2*} and M.Mollazadeh³** Recived: Nov.24, 2017 Accepted: Dec.07, 2017

Abstract

The importance of shallow water flow in water engineering has led to the governing equations to be studied in various methods. Numerical techniques like finite element are one of these methods. These methods solve differential equations in simple and complex geometric cases by meshing on the computing domain. Recently, Mesh less methods that need no meshing or re-meshing on the domain are being used to solve differential equations in both simple and complex geometric cases. In this research, shallow water equations were modeled using Mesh less local Petrov- Galerk in with moving least squares approximation function. Then, the convergent in the variable velocity field problem was solved and the model error rate was calculated. it was indicated that the model has a good accuracy, so that the mean error and root mean square error were -0.0326 and 0.15627 respectively..Then, the water flow was calculated from the overflow of Siah Bishe dam and the results of the model were compared with the measured values. Which confirms the accuracy of solving the equations of shallow water using the Petrov- Galerkin method.

Keywords: Meshless local Petrov-Galerkin, Moving Least Squares shape function, Shallow water

3- Assistant Professor of Civil Engineering, University of Birjand

¹⁻ M.Sc. Student, Water Resources Engineering, University of Birjand

²⁻ Associate Professor of Civil Engineering, University of Birjand

^{(*-}Corresponding Author Email:Akbarpour@Birjand.ac.ir)